

pulus. Quamvis in rigore propria ratio, ob quam non incurritur, esse videatur, quia in his casibus iudex Ecclesiasticus nec dat jurisdictionem seculari iudici, nec dictat sententiam sanguinis, neque ad illam inducit, sed solum declarat delictum, et reum Ecclesiasticis pœnis afficit, permittitque, ut a seculari brachio capiatur et iudicetur; in quo non concurrat per se ad mortem, sed valde per accidens.

SECTIO II.

Utrum accusator in causa sanguinis fiat irregularis.

1. *Ratio dubii.* — Sermo est de accusatione justa; nam si accusatio sit injusta, manifesta est irregularitas, non ex defectu lenitatis, sed ex delicto. Et hinc nascitur ratio dubitandi; nam accusator, quamvis sit justus, est causa homicidii, per quod inducitur irregularitas saltem ex defectu lenitatis; ergo hanc participabit accusator. Nam in hac materia, generalis regula est omnes voluntarie cooperantes ad homicidium, participare irregularitatem, quam tale homicidium inducit. In contrarium vero est, quia si non esset fidelibus liberum, jus suum per accusationem postulare in similibus causis, magna licentia nocendi daretur iniquis hominibus, ex quo magna incommoda provenirent, et toti Christianæ reipublicæ, et singulis ejus personis.

2. *Cap. 2 de Homicid., in 6, exponitur.* — *Dux conditiones, ut accusatio hæc irregularitatem non inducat.* — Circa hoc exponendum a nobis est cap. 2 de Homicid., in 6, et illius occasione dicemus omnia, quæ in hoc puncto necessaria sunt. Declarat ergo ibi Pontifex non fieri irregularem clericum per talem accusationem, etiam secuta morte vel mutilatione accusati, dummodo in tali accusatione duo serventur. Primum est, ut accusator petat emendam sibi fieri, et provideri, ne contra eum talia de cætero præsumantur. Aliud est, ut expresse protestetur quod ad vindictam seu pœnam sanguinis non intendat. Si ergo hæc serventur, vitatur irregularitas, quia expresse ita disponitur. Ratio autem, quæ movit Pontificem, est supra insinuata, ne detur pravis hominibus materia et licentia inferendi innocentibus injurias. Unde quando illa concurrunt, talis accusatio non censetur cooperatio, neque excitatio ad homicidium, sed reputatur quædam justa defensio, et excitatio tantum ad actionem vel satisfactio-

nem justam; alius autem effectus est per accidens et præter intentionem sequutus. Neque est dubium, quin necessaria sit externa protestatio, quia jus illud expresse eam requirit ad vitandam irregularitatem. Quia enim actio illa exterioris accusationis speciem quamdam habet inductionis vel occasionis homicidii, voluit jus, ut etiam exterius occasio illa vel indecentia, quoad fieri posset, tolleretur. Estque optimum consilium, ut statim cum ipsa accusatione fiat; si tamen tunc omittatur, non erit substantialis defectus, dummodo ante latam sententiam fiat, ut significavit Covarr., dict. §, num. 2, quia tunc potest habere effectum intentum, et in dict. cap. aliud non præscribitur.

3. *An protestatio debeat procedere ex interiori affectu.* — Dubitari autem potest primo, an oporteat hanc protestationem ex animo fieri, vel sufficiat exterior, etiamsi accusator interiorius desideret, ut sententia sanguinis contra accusatum proferatur. Multi censent, licet in exteriori foro excusetur ab irregularitate, tamen in conscientia non excusari, nisi etiam interiori animo et desiderio fiat. Sylvester, verb. *Homicidium*, 2, quæst. 8, et Navarr., cap. 27, num. 226, qui referunt Hostiensem, Joan. And., Dominicum. Ratio eorum est, quia protestatio a jure requisita, est vera, et non ficta aut mendax. Contrariam tamen sententiam existimo veriorum, quam tenet Covarr., dict. § 5, num. 3, cum Felino, in cap. *Postulasti*, de Homicid., ubi cum Joanne Andrea declarat illam intentionem esse de consilio, non de necessitate. Covarruvias utitur ea ratione, quia lex humana non fertur in actus internos, nec propter illos irregularitas contrahitur. Sed hæc ratio, nisi aliquid amplius addatur, non convincit, ut Navarr. notavit, quia, licet lex humana non puniat, vel præcipiat interiorem actum per se sumptum, punit tamen, vel præcipit actum externum, ut manantem a tali interiori, et interiorem, ut conjunctum exteriori; et ita in præsentem potuit irregularitatem imponere propter accusationem factam ex tali animo vel cum tali protestatione ficta.

4. De potestate igitur mihi non est dubium, sed factum nego, quia in illo textu nulla fit mentio interioris intentionis, sed tantum exterioris protestationis expressæ; ergo dummodo hæc fiat, sufficienter servatur illa lex, qualiscumque sit interior voluntas. Quandoque enim lex præcipit actum externum, solum præcipit illum interiorem, qui necessa-

rius est ad substantiam talis actus, et non prohibet alias intentiones accidentales, et internas, dantes extrinsecas malitias, nisi hoc expresse delectet, ut quando prohibet hoc fieri ex odio, vel aliquid simile; in præsentem autem textu nihil tale exprimitur. Falsum ergo est protestationem illam in eo casu non esse talem, qualem jus requirit ad excusandam irregularitatem; nam est protestatio expressa, ut supponimus, et jus nihil aliud requirit. Cum autem objicitur, quia jus non requirit fraudulentam protestationem, respondemus primo, non requirere illam neque approbare; neque vero illam excludere, sed admittere ut sufficientem ad irregularitatem vitandam; sicut Ecclesia non præcipit communionem sacrilegam, admittit tamen ut sufficientem ad vitandam aliquam censuram. Deinde, quamvis protestatio illa respectu pravæ voluntatis seu desiderii fraudulenta videatur, tamen respectu intentionis legis non est fraudulenta, neque in rigore continet mendacium, quia per eam non proficitur accusator se non habere internum odium vel desiderium, sed quod per eam accusationem non intendit vindictam sanguinis, quod potest simul stare cum illo odio vel desiderio; potest enim quis velle alteri mortem, et nolle ut ex actione sua causetur.

An decisio dicti cap. 2 etiam in laicis locum habeat.

5. *Protestatio in laico sufficit ad vitandam irregularitatem.* — *An sit in laico necessaria.* — *Ratio dubitandi.* — Secundo dubitari potest, an decisio illius textus in clericis tantum locum habeat, vel extendi debeat ad laicos, etiamsi textus ille de solis clericis loquatur. Respondeo duo haberi ex illo jure. Unum est, facta illa protestatione non incurri irregularitatem in eo casu; aliud est, necessariam esse protestationem ad vitandam irregularitatem. Quoad primum, non est dubium, quin illa concessio ad laicos extendatur, propter rationem supra factam, quod actio, quæ in clerico non censetur cooperatio ad homicidium secundum jura, neque in laico censeri potest. Item quia clericus magis debet esse separatus ab omni specie et umbra homicidii, quam laicus. Item, quia lex quoad hoc est favorabilis, et ideo amplianda, ubi eadem vel major ratio militat. De altera vero parte potest esse dubitandi ratio, quia protestatio illa sub ea necessitate imposita, onus grave

est; ergo non est extendendum ultra eas personas, quibus in jure expresse ponitur. Et confirmatur; nam secluso illo jure posset laicus sine irregularitate jus suum petere coram iudice seculari, nulla facta protestatione; ergo per illud novum decretum non est limitata hæc facultas in laico, cum de illo non loquatur. Antecedens patet, quia in actuali congressu seu illatione injuriæ laicus potest defendere se, et bona sua absque irregularitate, ut dictum est; ergo quamvis illam injuriam non possit vindicare, nec bona sua propria auctoritate recuperare, potest per iudicem se indemnem tueri absque irregularitate, quidquid inde sequatur.

6. *Etiã in laico protestatio requiritur ad irregularitatem vitandam.* — Nihilominus communiter Doctores intelligunt protestationem hanc etiam laicis esse necessariam, Navarr., cap. 27, num. 213 et 214, et 226; Covarruvias, dict. § 5; Soto, 5 de Justitia, quæst. 1, art. 9, circa finem; Ledesma, 2 part. 4, quæst. 26, art. 2, et communiter Summistæ, et juris interpretes in dicto cap. 2 de Homicid., in 6, et in cap. *Olim*, 1, de Restit. spoliatorum, et in cap. *Gravis*, eodem titulo, ubi præcipue Panormitanus et Imola. Ratio autem est, quia in illo capite non ponitur hoc tanquam novum gravamen, sed potius tanquam remedium a jure inventum ad vitandam irregularitatem; nam hæc incurrenda fuisset ex vi talis accusationis, quæ ex se moralis occasio est mortis subsequenti; quia tamen illud erat valde onerosum fidelibus, ideo a jure inventus est modus ille, ut per eum impediatur, quoad fieri potest, moralis concursus ad homicidium, quatenus per eam protestationem declaratur, accusationem, et voluntatem, a qua procedit, non tendere ad mortem accusati. Juxta quam sententiam dicendum est, etiam ante illud decretum libri 6, accusatorem laicum fuisse incursum irregularitatem in eo casu, quia accusatio absolute non est defensio; et ideo ratio supra facta non procedit, alioqui idem de clericis probaret, quia in ipsa actuali injuria etiam illi possunt se defendere. Constat autem, ante illud novum jus clericos accusantes sine protestatione in simili casu futuros fuisse irregulares, quia in illo cap. 2 non est eis imposita protestatio tanquam novum gravamen; ergo si nunc fit irregularis accusans sine tali protestatione, multo magis antea. Imo quod antea, etiam cum protestatione, fieret irregularis, multi Canonistæ sentiunt in dict. cap.

Olim, et dict. cap. Gravis, et videri potest Villadiego, de Irregul., cap. 6, num. 51; quod si verum est, idem erat de laico, quia nullum extabat jus, quod laicos in hoc exciperet, vel majus gravamen clericis imponeret. Imo in cap. Seditiosos, 46 dist., absolute dicitur, injuriarum suarum ultores non esse clericos ordinandos, quod necessario intelligendum est de his, qui ulciscuntur, usque ad deformationem; et ibi non distinguitur, quod per se vel per judicem faciant. Igitur jus illud commune est clericis et laicis, quoad hoc.

An præter prædictas duas condiciones, alia requiratur ad irregularitatem vitandam.

7. *Prima conditio.* — Tertio dabitari potest, an semper hoc liceat, vel cum quibus circumstantiis. Quidam existimant non semper licere, sed quando non subest aliud remedium ad recuperandum damnum illatum. Ita refert, et sequitur Sylvester, verb. *Homicidium*, 2, quæst. 8, et ibidem Angelus, et Tabiena, verbo *Irregularitas*, 3, § 8, et non nihil favent Felinus et Panormitanus, in cap. Postulasti, de Homicidio, et Navarrus, consil. 9 de Homicid. Nihilominus non censeo hanc limitationem esse necessariam, quia textus absolute loquitur, et concedit illam facultatem, et quia non solum eam concedit propter damni satisfactionem, sed etiam propter providentiam in futurum, *ne contra accusatoris personam talia de cætero præsumantur*, quæ providentia moraliter adhiberi non potest, nisi per superiorem, si debito modo adhiberi debeat. Et ita alii auctores sine tali limitatione loquuntur.

8. *Secunda conditio.* — *Improbatur.* — Secundo alii adhibent limitationem, dummodo pœna sanguinis non sit infallibilis et certa, juxta c. Postulasti, de Homicid., et c. Tua nos, § ult., eod. titul. Dico tamen limitationem non esse veram, neque ex dictis juribus colligi. Ita Felinus et Joannes Andr., dict. cap. Postulasti: *Etiam si (inquiunt) accusator certissime sciat reum moriturum.* Probatur primo ex verbis illis dict. cap. 2: *Quamvis alias in tali casu de jure debeat pœna sanguinis irrogari*; ergo quamvis talis pœna sit certa de jure, et quamvis constet moraliter factum esse sufficienter probandum, ac denique licet pro certo credatur judicem mortem illaturum, justitia exigente, non incurritur irregularitas, nam hæc omnia in illo textu clare proponuntur. Solum est expendendum verbum illud,

justitia exigente; quod eodem modo exponendum est, quo aliud simile explicuimus præcedente sect., circa cap. ult., Ne clerici vel monachi, in 6. Oportet ergo, ut accusator justitiam postulet, et nullo modo judicem inducat ad injustam sententiam ferendam; alioqui, quantumvis protestetur, non vitabit irregularitatem. Imo existimo, ut non solum petat rem justam, sed etiam per justas et legitimas probationes. Itaque si quis verum delictum in accusatione proponeret, quia tamen illud erat occultum et probari non poterat, induceret falsos testes et per eos convinceret reum, vel si precibus aut muneribus induceret judicem, ut contra ordinem juris sine sufficienti probatione, saltem semiplena, interrogaret et torqueret reum, donec ab eo confessionem extorqueat, existimo tunc, sequito effectu mortis vel mutilationis, non vitari irregularitatem. Quia tunc non fit justitia exigente, sed contra justitiam; nam licet in re ipsa videatur postulari æquitas quantum ad compensationem damni illati, tamen modus est iniquus, et (ut ego existimo) etiam contra justitiam commutativam, quia in re nihil aliud est, quam propria auctoritate, et per quamdam vim moralem vel fraudem inferre mortem proximo ad recuperandas res alias. Hanc autem justitiam noluit lex canonica fovere, et ideo sine dubio in eo casu non vitatur irregularitas, sed solum quando juste proceditur ex parte accusatoris. Tunc autem, licet fortasse judex excedat vel injuste agat, dummodo accusator non sit causa talis injustitiæ, etiamsi fortasse illam prævideat futuram ex malitia judicis, non incurrit irregularitatem, nam ipse solum petit, quod justitia exigente fieri potest et debet.

9. *C. Postulasti, de Homicidio, exponitur.* — Neque obstat dict. cap. Postulasti, quia ibi agebatur proprie de restitutione decimarum Ecclesiæ debitarum, quam potuissent debitores facere sine periculo sanguinis; tamen, quia ex vi sua malitia restitutori erant, inde oriebatur periculum; quæ ratio sufficiens erat in eo casu ad excusationem irregularitatis, et ideo Pontifex illam reddidit, non excludens rationes alias, nec de aliis casibus loquens. Secundo dicitur, probabile esse secundum antiqua jura hoc non lieuisse sine periculo irregularitatis, nisi in eis casibus, in quibus secundum jura non erat imposita pœna mortis vel mutilationis, ut significavit Glossa, verb. *Irrogari*, in dict. cap. 2, ita exponens dict. cap. Postulasti. Atque eodem

modo posset responderi ad aliud §, cap. Tua nos; quamvis ibi non excusetur irregularitas propter ignorantiam vel incertitudinem eventus, nulla enim de hoc fit mentio; sed solum excusari videtur, propter honestatem actionis de se valde remotæ ad homicidium, neque est ibi sermo de accusatore, sed potius de teste, de quo infra dicemus.

10. *Tertia circumstantia.* — *Expenditur.* — Tertia limitatio et maxime apparens est, ut accusatio sit in causa civili, non autem pure criminali; civilem voco, non quia non agatur de delicto, hoc enim et est contra textum et involvit repugnantiam in casu, sed quia tantum agendum est de recuperatione damni illati per tale delictum, non autem de vindicta delicti; quæ dici solet late causa civilis, vel criminalis civiliter tractata. Unde, si reus paratus sit ad restituendum, vel satisfaciendum integre sponte sua sine coactione judicis, vel si injuria talis fuit, ut nullam aliam admittat satisfactionem præter vindictam, tunc non potest accusatio fieri etiam cum protestatione absque irregularitatis periculo, quia tunc solum criminaliter agitur, et nullo modo civiliter; criminalis autem actio per se tendit ad punitionem; ergo, si punitio in tali casu per legem est definita ad pœnam sanguinis, actio illa directe tendit ad talem pœnam. Hanc limitationem ponit Felinus in dicto cap. Postulasti; requirit enim, ut accusator prætendat interesse, alias protestatio, ait, esset inanis. Idem significant Panormitanus et alii. Sed videtur intelligendum de interesse, quod est in reparatione damni recepti, vel in custodia, aut præventionem, ne similes violentiæ fiant. Itaque solum hoc sensu vera est limitatio, quod accusatio non debet directe ad vindictam et pœnam fieri; tunc enim procedit optime ratio, quod talis protestatio vana esset et repugnans accusationi, per quam directe induceretur judex ad sanguinis effusionem; seclusa autem hac directa accusatione, si observentur cætera, quæ in illo cap. 2 definita sunt, non erit necessaria alia limitatio. Nam in illo capite datur licentia accusandi, non solum ad emendam, id est, recompensationem damni, sed etiam ad implorandam judicis providentiam, *ne contra eos talia de cætero præsumantur*; quæ quidem providentia, licet ex parte judicis non fiat sine punitione, ex parte postulantis illam potest dici actio civilis potius quam criminalis. Nam si est actio civilis, qua petitur reparatio damni illati, cur non erit

etiam civilis illa, qua petitur præservatio a damno inferendo? Hac ergo ratione semper licet pro injuria illata officium judicis per accusationem implorare, et si debito modo fiat, ob eam rem non incurretur irregularitas, ut in dicto textu significatur, et in citato etiam cap. Postulasti; tunc ergo adjuncta protestatione nihil est periculi.

11. *Quarta circumstantia.* — *Prima.* — Quarta limitatio est, ut accusator in propria causa postulet, non in aliena. Quæ videtur habere fundamentum in dicto cap. 2, ibi: *De laicis suis malefactoribus*; non ergo de alienis; et infra: *Petunt emendam sibi fieri et provideri ne contra eos*, etc. Ubi semper refertur accusatio et intentio ac effectus ejus ad commodum ipsius accusatoris. Ratio autem reddi potest, quia jus proprium, vel ad propriam defensionem vel conservationem, est maxime naturale, et ideo in favorem ejus illa specialis concessio facta est, quæ non potest a nobis ultra verba legis extendi. Ita tenet Felinus, in c. Postulasti, de Homicidio, et dicit esse communem sententiam, quam Navarrus, cap. 27, num. 213, Covarruvias, dict. § 5, num. 5, et alii statim citandi sequuntur; limitant tamen illam ex Cajetano, 2. 2, q. 33, art. 7, distinctionem facientes inter accusationem et denunciationem. Unde licet dicant accusationem in causa aliena fieri non posse sine periculo irregularitatis, denunciationem tamen ex charitate admittunt fieri posse. Fundari autem debent non in dict. cap. 2, cum dicant illud loqui tantum in causa propria, sed in hoc, quod nullibi talis denunciatio est prohibita, ut statim patebit; addunt vero servandas esse quasdam condiciones. Prima est, si denunciatio sit de malo, quod in futurum imminet; nam totam rationem hujus rei ponunt in lege charitatis de subveniendo proximo, et liberando illum a gravi periculo, quod respicit futurum nocumentum. Nam si damnum sit jam illatum, cessat occasio defensionis. Ad vindictam autem vel restitutionem procurandam non obligat, nisi fortasse in eo casu, in quo post unum damnum illatum timeretur aliud, vel nisi damnum illud semper pendeat in futurum, quia, videlicet, recuperari non potest res ablata, cujus perpetua amissio esset grave nocumentum proximo. Semper tamen hæc denunciatio respicit nocumentum, quod impediri vel recuperari potest.

12. *Secunda circumstantia.* — Secundo postulare videtur Cajetanus, ut non solum liceat, sed etiam necessarium sit ex lege

charitatis talem denunciationem facere; nam in hoc præcipue fundatur, quod lex Ecclesiæ non prohibet illa, quæ sunt de lege naturali, nec est verisimile, quod clericus fiat inhabilis ad sacrum ministerium, propterea quod impleat legem charitatis. Et quidem in casu obligationis præcepti mihi videtur res indubitata, propter rationem factam. Neque est simile, si quis objiciat, judicem fieri irregularem dando sententiam, etiamsi præcepto ad hoc teneatur; nam hæc est obligatio subsequens (ut sic dicam) voluntatem habendi et exercendi tale munus; alia vero est obligatio præveniendi voluntatem, orta ex ipsa rei natura seu lege charitatis. Majus mihi dubium est, an sit necessaria præcisa obligatio, quia etiam non videtur esse intentum Ecclesiæ, impedire licitum usum charitatis in defensionem innocentium, ut in superiori sectione in simili puncto dictum est; et ideo quando periculum actu et in particulari imminet, probabile censeo satis esse, quod talis denunciatio sit actus misericordiæ. Imo hoc etiam indicant dicti auctores, dum aiunt, hoc non solum habere locum in defensione boni communis seu reipublicæ, sed etiam in defensione privatæ personæ innocentis, nec solum in casu homicidii, sed etiam in casu rapinæ et hujusmodi, cum tamen respectu privatæ personæ sæpe possit hoc esse licitum et non obligatorium, quia non semper tenemur uni proximo subvenire cum tanto dispendio alterius.

13. *Tertia circumstantia.* — Tertia conditio a Cajetano posita est, ut denunciatio fiat cum expressa protestatione, quod solum fit ad cautelam et defensionem proximi, non ad vindictam sanguinis, et consequenter, ut denunciatio non fiat per verba, quæ inducant ad capiendum vel puniendum malefactorem; idem Covarruvias et Navarrus, supra, et in cap. Inter verba, corollar. 58, num. 222, et in Summ., cap. 48, n. 54, et cap. 24, n. 11. Hæc conditio videtur probari a Cajetano, ex dicto cap. 2, dum ait, esse protestationem adhibendam, ut denunciator conformet se canoni. Sed consequenter loquendo, non videtur posse colligi ex illo capite, quia illud agit de accusatione, hic autem loquimur de denunciatione, quæ juxta prædictos auctores facilius conceditur, et ideo extenditur ad causas alienas; ergo licet ex vi illius juris protestatio requiratur ad accusationem, non est extendenda ad denunciationem, quia esset augere rigorem. Unde Navarr., dict. cap. 48, n. 54,

dicat solum esse necessariam protestationem in eo casu quoad forum exterius. Sed eadem difficultas procedit de exteriori foro. Unde non video quo fundamento inter utrumque forum hic distinguat. Igitur consequenter loquendo in hac sententia dicendum est, protestationem illam, quæ ex natura rei necessaria visa fuerit, postulandam esse, et non aliam; videtur autem ex natura rei necessaria illa, quæ sufficiat, ut mens denunciantis satis exprimat, nimirum non intendere nec postulare punitionem, sed solum ut damnum proximi impediatur; quod ex natura rei est necessarium ad vitandam cooperationem vel inductionem ad homicidium, etiam justam, et consequenter ad vitandam irregularitatem, supposita generali lege Ecclesiastica.

14. *Quarta circumstantia.* — Quarta conditio est, ut denunciatio talis personæ sit medium moraliter necessarium ad impediendum illud malum, nam si alia via impedi potest, vel si sufficit denunciare in communi periculum nocenti, non nominando in particulari personam malefactoris, lex charitatis non obligat, neque permittit uti tali medio; nam eadem charitas, quæ inclinatur ad vitandum malum unius proximi, inclinatur etiam ad vitandam infamiam et detrimentum corporalem alterius, et ideo ita eligit prodesse uni, ut non obsit alteri, si potest. Unde hæc conditio virtute continetur in secunda; nam hæc facultas oritur ex lege charitatis, et ideo tunc conceditur, quando servatur ordo charitatis.

15. *Quando absque irregularitate liceat accusatio in causa aliena.* — Hæc sententia quantum ad hoc posterius de usu denunciationis, quando necessarius est ad præveniendum vel vitandum grave malum proximi, mihi maxime probatur. Et fortasse Felinus et alii Canonistæ, licet indistincte loquantur, non intendunt hanc partem de necessaria denunciatione negare; quæ maxime indubitata est, quando talis denunciatio cadit sub præcepto charitatis. Hinc vero ulterius addo, consequenter idem dicendum esse de accusatione in aliquo casu; suppono enim ex D. Thom., Cajetano, et omnibus, in 2. 2, q. 68, art. 4, accusationem aliquando esse in præcepto propter commune bonum, quando alia via damnum multitudinis impedi non potest, et per accusationem potest, quia potest probari delictum, et iudex fungi officio suo. In eo ergo casu, quo aliquis accusat ex præcepto, non incurrit irregularitatem. Et ita Cajetan., licet non meminerit accusationis, illam non exclu-

dit, sed utitur verbis communibus, scilicet, licere coram iudice proponere, aut iudici revelare, etc. Et eodem modo loquitur Soto, Relect. de Tegen. secret., membr. 2, q. 4, cap. 2, in fine; tamen, quæst. 5, cap. 3, circa fin., utitur verbo denunciaudi; lib. autem 5 de Justit., quæst. 5, art. 4, ad 4, utroque modo loquitur, unde non videtur aliam differentiam agnoscere inter denunciationem et accusationem, præter infra assignandam. Atque in eundem censum trahendi videntur Covarruv. et Navarr., qui Cajetanum sequuti sunt. Tunc autem maxime sunt servandæ aliæ conditiones, præsertim protestatio sufficiens, et quod non sit alia via lenior et suavior, qua possit communi bono satis provideri. Unde, licet contingere possit, ut non obstante sufficientia alterius medii, adhuc sit licita accusatio ex zelo justitiæ, pensatis conditionibus personæ puniendæ in exemplum aliorum, ut notavit Cajet., dicto art. 4, quæst. 68, nihilominus non vitabit quis irregularitatem, si ex tali accusatione sententia sanguinis ejusque executio sequatur, quia ad vitandam hanc irregularitatem non satis est accusationem esse licitam, sed oportet, ut sit etiam necessaria ad proximorum defensionem, quia alias jam illa cooperatio ad homicidium voluntaria est, cum nec ex natura rei, nec ex præcepto sit necessaria. Quoad hoc vero eadem ratio est in denunciatione; nam quarta conditio supra posita etiam in denunciatione alias licita locum habet. Unde quod supra dicebamus, probabile esse, sufficere denunciationem esse licitam, quamvis non sit in præcepto, intelligendum est, quando alioqui est necessaria ad proximorum defensionem; potest enim esse necessaria, et nihilominus non esse in præcepto, propter extrinsecas rationes excusantes; nam timor damni inferendi uni proximo excusat obligationem liberandi alterum a periculo, et tunc procedit superior doctrina. Illa vero cum eadem proportionem et probabilitatem locum habet etiam in accusatione licita et non præcepta. Nam juxta doctrinam D. Thom. et communem, propter periculum privatæ personæ nemo tenetur accusare alium, quantumvis accusatio videatur necessaria, ac subinde licita sit; tunc ergo videtur talis accusatio sufficiens etiam ad vitandam irregularitatem, propter rationes supra tactas de proximorum defensione. Atque ita inter accusationem et denunciationem nulla relinquitur differentia, nisi quod ubi denunciatio sufficit, et ex illa minus periculi imminet, quod per-

veniat ad sententiam sanguinis, illa sola utendum est, et non ad accusationem procedendum, ne quis obligetur ad producendos testes et convincendum reum, atque ita efficaciter promovendam causam sanguinis, quod vitandum est quoad fieri possit, ad vitandam irregularitatem.

16. *Discrimen inter accusationem in causa propria et aliena ad vitandam irregularitatem.* — Sed dicet tandem aliquis: quid ergo discriminis est inter accusationem in causa propria vel aliena? Respondeo, primum et maximum esse, quod in causa propria potest quis libere accusare facta protestatione, sive alia via possit res suas recuperare vel damnum impedire, sive non possit, quia in tali causa hoc non solum licet naturali jure defensionis, sed speciali jure positivo, ut supra circa primam limitationem declaratum est. At vero in causa aliena hoc solum licet, in ordine ad irregularitatem vitandam, quando non suppetit alia via præveniendi damnum vel periculum, quia hoc solum conceditur ex naturali jure defensionis innocentis. Secundo hinc fit, ut in causa propria certa sit excusatio irregularitatis, etiamsi homo non teneatur accusare, sed solum licite possit; in causa vero aliena juxta sententiam magis receptam necessaria sit obligatio accusandi; nam licet dixerimus, probabile esse sufficere justam defensionem proximi per accusationem, quamvis non sit ex obligatione, tamen in praxi aliud videtur securius propter communem sententiam. Tertio, in causa propria non oportet, ut periculum certi nocenti in particulari imminet, sed sufficit injuria illata, cum illa communi ratione, ut in futurum non præsumantur similes injuriæ vel ab eadem persona vel ab aliis. At vero in causa aliena necessarium est, ut nocentum in futurum imminet in particulari ex determinato delicto, quod sit quas in fieri, ut sic dicam, seu in actuali aggressionem, a quo proximus defendendus sit per manum iudicis, ut satis explicatum est.

17. *Quid per causam propriam in data doctrina intelligendum.* — Ultimo quæret aliquis, quid per causam propriam intelligendum sit, an sola injuria personalis, vel aliquid amplius, quia coarctatio ad propriam personam videtur nimia; si autem admittatur aliqua extensio, vix apparet quibus terminis limitanda sit. Multi Doctores sub causa propria comprehendere censent non solum injuriam propriæ personæ, sed etiam propinquorum,